

МАНАСТИР ПОКРОВА ПРЕСВЕТЕ БОГОРОДИЦЕ У ПРЊАВОРУ

Анстракт: Манастир покрова Пресвете Богородице налазио се у Прњавору, прекопу-та данашњег Средњошколског центра у Улици Раде Врањешевић 1. При Манастиру је постоја-ло дјечије сиротиште, а монахиње су радиле у Бановској болници као сестре болничарке. Сестринство је протјерано 1941. године, а манастирска здања национализована, оскрнављена и срушена. Сестре овог манастира обновиле су општежиће у Манастиру Гомионици 1949. годи-не. Манастир је тренутно угашен, имовина отуђена и оскрнављена.

Кључне ријечи: Манастир покрова Пресвете Богородице у Прњавору, Василије Стриљ-чек, православље, монаштво, монахиње.

Историјске цртице

Настанак Манастира покрова Пресвете Богородице везан је за мисио-нарски рад протосинђела Василија Стриљчека (1892–1958)¹ и обраћење многих припадника Грkokатоличке цркве у православље.² Манастир је основан 1927. године старањем православних Украјинаца и Срба. Замисао је била да се изгра-де украјинска црква, парохијски дом и конак³, те да тај комплекс постане духовни центар православних Украјинаца. Међутим, због недостатка матери-јалних средстава изградња конака са капелом и редован молитвени живот оби-тељи почеће нешто касније (1934–1935), доласком украјинских монахиња, које су у то вријеме службовале у Срему у више манастира. Сестре ове обитељи успјешно су водиле дјечије сиротиште, а служиле су и у Бановинској болници као сестре болничарке.

¹ Платон Јовић, протосинђел, *Кратко житије и изабране поуке преподобноисповједника Васи-лија Стриљчека Хрваћанског и Гомионичког*, Бањалука, 2019.

² Драган Шућур, *Извјештај свештеника Петра Рађеновића о стању у мисионарским парохија-ма малоруских колониста у Прњаворском срезу*. У: Гласник Удружења архивских радника Репу-блике Српске, Бањалука, бр. 5, 2013, 453–467.

³ Протосинђел Василије Стриљчек је 1936. године тражио материјалну помоћ за изградњу овог комплекса и од краљице Марије, наводећи да ће бити посвећен успомени на краља Александра Првог Ујединитеља. Види: Архив Југославије, фонд бр. 74, фасцикла 105, *Њеном величанству краљици-мајци Марији*, Београд.

Конак – Просвјетни дом је изграђен 1937. године, а коштао је више од пола милиона тадашњих динара.⁴ Освештала су га двојица архијереја⁵ на празник Светог Јована Богослова, 9. октобра 1938. године. Конак са капелом грађен је у спомен на патријарха Варнаву Росића (1880–1937), који је пројављивао посебну љубав и пажњу према православним Украјинцима у Прњавору.⁶ У његов спомен био је изграђен и споменик у дворишту овог манастира.

Духовник манастира од 1938. године био је протојереј Григорије Крижановски, украјински православни свештеник родом из Одесе.⁷

Манастир је успјешно дјеловао све до 12. јуна 1941. године, када је наредбом усташког стожерника Виктора Гутића претворен у Хрватски народни дом.⁸ Манастирски храм је девастиран, скинути су купола, звоно и крстови са цркве и конака, иконостас поломљен и избачен у двориште, а дјеца и монахиње протјерани.⁹ У Манастиру је тада живјело шест монахиња и више десетина дјеце.

Овај манастир постао је први сабирни логор за православно свештенство и виђеније људе прњаворског краја које су усташе затим депортовале у бањалучки затвор Црну кућу.¹⁰

Монахиње су у току рата „скинуле своју монашку одјећу”,¹¹ остајући вјерне својим монашким завјетима. Неке су се склониле код родбине, друге су пребјегле у Србију, да би 1949. године, заједно са протосинђелом Василијем

⁴ Архива Епархије бањалучке, фасцикла *Протосинђел Василије Стриљчек, У спомен патријарха Варнаве* (исјечак из необиљежених новина)

⁵ Највјероватније митрополит бањалучки Василије Поповић и архијереј чије име за сада није познато. У архиви Парохије у Прњавору постоји документ (нечитко потписан), а овјерен код адвоката Милутина Сарића, у којем се, између осталог, наводи: „Освјештању Манастира и отворењу манастира лично сам као ђак III разреда Основне школе у Прњавору, стајао у реду са осталим Српским свијетом, кроз који ред је на челу пролазио Српски владика ПЛАТОН са једанаест свештеника.” Види: Архива Парохије у Прањавору, фасцикла *Руско Православни Манастир* (даље: АП ФРПМ), *Српски Манастир у Прњавору*.

⁶ Као посебан знак пажње, благослова и укрепљења у мисионарским дјелима, патријарх Варнава је 12. октобра 1935. године даровао оцу Василију Стриљчеку икону Светог великомученика Пантелејмона, која се данас чува у ризници Манастира Гомионица. Икону је касније отац Василије пренио у Прњавор у Манастир. Ово је данас једна од ријетких сачуваних светиња која се чувала у овом манастиру.

⁷ Рођен је 1870. године у Одеси у свештеничкој породици. Завршио је Правни факултет и радио као адвокат. Завршио је и Пастирски мисионарски курс. За презвитера је рукоположен 1925. године архиепископом прашким Саватијем. Био је секретар Светитеља Горазда Чешког. Службовао је на територији Српске цркве од 1938. до 1950. године. Упокојио се 1977. године у Москви.

⁸ Архива Епархије бањалучке, фасцикла *Протосинђел Василије Стриљчек, фотокопија извјештаја протојереја Григорија Крижановског о дешавањима у Прњаворском манастиру*, 1.

⁹ Исто, 2

¹⁰ *Српска православна епархија бањалучка 1900–2000, Шематизам*; приређивачи Војо Балабан и Светлана Ценић, Бањалука 2000, 390

¹¹ Исто, 390

Стриљчеком, обновили монашки живот у Манастиру Гомионица, који до данашњег дана живи по правилу које су они устројили.

Монахиње Прњаворског манастира¹²: Јустина Мељник, Марта Мељник, Ана Тесла, Ана Стасјук, Марина Стефанишин, Софија Тесла, Михаила Мељник, Гаврила Стефанишин, послушница Евица Тесла.

Национализација Манастира

Рјешење о национализацији Манастира као „најамног и грађевинског земљишта” издато је 19. октобра 1959. године. Сагласно овом рјешењу национализовани су: башта, кућа, двориште, шупа, пут, гробље, градилиште, башта-шљивик код школе и још једно гробље.¹³ Након доношења рјешења наступиле су многи преговори и судски спорови у вези са утврђивањем власништва и одузимањем ове имовине од Епархије бањалучке.

Прва испитивања и рочишта у вези са утврђивањем власништва, па самим тим и почетак одузимања од Цркве манастирских објеката и земљишта, почели су 24. новембра 1959. године.¹⁴ На документу у којем се ово обзнањује постоји забиљешка да је рок, претпостављамо, до окончања поступка – 17. децембар исте године. Већ у сљедећем документу од 24. новембра Народни одбор општине Прњавор предлаже да се против Епархије бањалучке покрене кривични поступак, јер у току законом обавезујућег времена није пријавила да има објекат у Прњавору који подлијеже, сагласно тадашњем важећем закону, национализацији.¹⁵ Какав је приступ „национализацији”, тј. одузимању имовине власницима конака и земљишта, најбоље говори чињеница да се предмет о којем се расправља назива „дом (Манастир) српских сестара”.¹⁶ Украјинске сестре монахиње се не спомињу, што можда можемо оправдати чињеницом да је овај документ потписао начелник Одјелења за финансије Виктор Черкасов (који није био православац). Одговор на покретање административно-казненог поступка око одговорности за непријављивање манастирских здања и земље за национализацију донио је 20. јула 1960. године судија за прекршаје у Бањалу-

¹² Овај списак саставили смо према исказима и споменима имена прњаворских монахиња на више мјеста. Постоји могућност да су сестре на неким мјестима наведене под именом које су имале као искушенице, а на другим под монашким именима.

¹³ Катастарска честица 19/139 башта 614 метара квадратних; к. ч. 19/140 кућа 130 метара квадратних; к. ч. 19/141 двориште 100 метара квадратних; к. ч. 19/142 шупа од 0,12 метара квадратних; к. ч. 10/144 пут од 30 метара квадратних; к. ч. 21/3 гробље од 0,40 метара квадратних; к. ч. 16/17 градилиште; к. ч. 16/16 башта-шљивик код школе 1150 метара квадратних и још једно гробље 21/1 од 3200 метара квадратних. АП ФРПМ, *Народни одбор општине Прњавор Рјешење бр.04/3- VL-2089/1-59 од 19-X-1959.*

¹⁴ АП ФРПМ

¹⁵ АП ФРПМ, *Народни одбор општине Прњавор Среском Јавном Тужилаштву Прњавор*

¹⁶ АП ФРПМ, *Народни одбор општине Прњавор Среском Јавном Тужилаштву Прњавор*

ци. Овим актом обуставља се поступак против Епархије као власника имовине, јер је зграда пријављена 15. априла 1959. године.¹⁷

Још једно свједочанство о одузимању Манастира у корист друштвене имовине налазимо у одлуци Народног одбора општине Бањалука од 10. новембра 1960. године, која напомиње: „О национализацији зграде, која се налази у Прњавору власништво Српско-православне бањалучко-бихаћке епархије, а која лежи на земљишту уписаном у ЗК. ул. бр. 1468¹⁸ к. ч. 64/3 ријешити Комисија за национализацију при НОО-е Прњавор.“¹⁹

Начелник Одјељења за финансије у Народном одбору у Прњавору Радивоје Калаба је 16. децембра 1961. године поново покренуо питање рјешавања национализације Манастира. Будући незадовољан одлуком судије за прекршаје у Бањалуци од 20. јула 1960. године, захтијевао је: „Како до данас нијесмо обавијештени да ли је Наслов [Комисија за национализацију] донио рјешење о национализацији предметне зграде, те да ли је поднијета пријава, стога молим да Наслов обавијести овај одбор. Уколико је пријава поднијета, молимо да исту у што краћем року доставите ради даљег поступка. Уколико пак пријава уопште није поднијета, молимо вас да позовете секретара предметне који је пред судијом за прекршаје изјавио да је исту предао путем доставне књиге и да се тачно увјерите да ли је заиста пријава поднијета, а ако није поднијета, да нас обавијестите, а уједно да нам са Вашим актом доставите и записничку изјаву представника Епархије.“²⁰ Одговор је услиједио 25. јануара 1962. године, а пропратни акт потписао је начелник Одјељења за финансије Салих Вишић.²¹

Радивој Калаба потписао је 26. марта 1962. године рјешење којим се „одређује укњижба права власништва на поменутих некретнинама у корист ДРУШТВЕНЕ СВОЈИНЕ са 1/1, са органом управљања НОО-е Прњавор“.²² На дан национализације (344,02 м² корисног простора) у конаку је био смјештен ђачки дом, који се састојао из слједећих просторија: једна соба (стамбена) – 54 м², један ходник – 2,40 м², једна соба (остава) – 5,76 м², једна соба (стамбена) – 32,40 м², један ходник са степеницама – 10 м², један ходник са степеницама – 8 м², једна соба (канцеларија) – 10,20 м², једна соба (стамбена) – 57 м², једна соба (учионица) – 33,60 м², једна соба (канцеларија) – 18,72 м², као и подрумске просторије: магацин – 30,15 м², кухиња – 26,90 м² и трпезарија – 54 м².²³ У другом опису зграде, који се чува у Архиви Парохије у Прњавору, налазимо потпунији

¹⁷ АП ФРПМ, *Народни одбор општине Прњавор Рјешење бр. 1069/59 од 20/7-1960.*

¹⁸ Будући да је текст овог рјешења нечитак, постоји могућност да су посљедња два броја погрешно протумачена.

¹⁹ АП ФРПМ, *Народни одбор општине Бањалука, Рјешење бр. 340,195/59 од 10/11-1960 године, 2.*

²⁰ АП ФРПМ, *Народни одбор општине Прњавор Народном одбору општине, Одјељење за финансије Бања Лука, бр. 04/3-2 2675/61 од 16/12-1961.*

²¹ АП ФРПМ, *Народни одбор општине Бањалука, бр. 04/5-НП 530/1 од 25/1-1962. год.*

²² АП ФРПМ, *Народни одбор општине Прњавор, Рјешење бр.04/3-251/62 од 26/3-1962.*

²³ АП ФРПМ, *Подаци, 2.3.1962. године, Референт Михаило Моравац*

опис унутрашњости зграде на дан национализације; међутим, овај документ није потписан ни датиран. Он се разликује од претходног по детаљнијем опису просторија према сљедећем распореду: подрум: улаз, магацин и двије радионице на укупно 118,26 м². Приземље: учионица, радионица, предсобље са степеништем и тоалетом, те магацин – 115,29 м² и спрат са ходником, степеништем, тоалетом, станом, учионицом, спаваоницом, собом за наставнике и предсобљем – 115,05 м².²⁴

Процјену материјалне вриједности конака, земљишта и пратећих зграда извршили су 25. марта 1966. године Михаило Шуман, Дејан Подгорац и Дане Петровић. Комисија је зграду сврстала у трећу категорију: „Узета је у обзир њена конструкција, рок трајања, а вриједност је обрачуната на тај начин и то: површина од 349,50 метара квадратних x 16 м 5.592 x 12 = 67.104 x 50 (година) = 3.355.200. старих динара, 10% од ове вриједности = 335.520 старих динара, у коју вриједност је урачуната и вриједност земљишта на којем је зграда саграђена и која служи за њену нормалну употребу.”²⁵

Имовинско-правна служба Скупштине општине Прњавор донијела је рјешење 19. априла 1966. године, које је потписао Мирко Подгорац, којим се Епархији бањалучкој одређује накнада у износу од 3.355,30 нових динара на име национализације Манастира. У рјешењу се наводи: „Предњи износ накнаде исплаћиваће се Српско-православној Епархији Бања Лука у једнаким годишњим ратама у року од 50 година, са почетком отплате од 1.1.1959. године.”²⁶ Истим рјешењем оспорени су и судски спор и било каква жалба. Ово рјешење није остварено, тј. никаква накнада није исплаћивана у поменутом року законитом власнику имовине – Епархији бањалучкој.²⁷

Након рушења конака и претварања цјелокупног манастиришта у грађевинско земљиште, Општинска управа за имовинскоправне послове у Прњавору уписала је 14. септембра 1976. године манастириште као друштвену својину.²⁸ Баш као у претходним случајевима, било каква жалба на поменуту одлуку била је оспорена и, штавише, забрањена.

²⁴ АП ФРПМ, *Подаци*

²⁵ АП ФРПМ, *Записник*

²⁶ АП ФРПМ, *Социјалистичка Република Босна и Херцеговина, Скупштина Општине Прњавор, Срез Бања Лука, бр. 02/15-VL-/1-66 од 19. 4.1966. године*

²⁷ Овдје напомињемо да су мјесне власти Прњавора преко појединаца који нису имали, ни по свјетовном, а ни по црквеном праву, основа да наплаћују суму из *Рјешења*, покушавали да представе да се ипак исплата врши, што новцем, што кроз давање других некретнина.

²⁸ АП ФРПМ, *Социјалистичка Република Босна и Херцеговина, Скупштина Општине Прњавор, Општинска управа за геодетске и имовинско-правне послове, бр.07-475- 340/76 од 14. 9. 1976. године*

Нова правна битка за повратак Манастира

Питање поврата одузете имовине вјерским заједницама на територији Босне и Херцеговине покренуто је пред почетак рата деведесетих година. Општинска управа за геодетске и имовинскоправне послове и катастар некретнина из Прњавора послала је 4. марта 1991. године представницима традиционалних цркава и вјерских заједница у Прњавору молбу да се доставе подаци „о некретнинама које су својевремено конфисковане или по другом основу одузете од вјерских заједница... Подаци треба да садрже број катастарских парцела, површину, класу, и културу, пратеће објекте и њихову површину, стамбене и пословне јединице које су биле предмет изузимања, и правни основ по којем је изузимање извршено.”²⁹ На овај захтјев одговорио је надлежни свештеник Раде Савичић 19. априла 1991. године, који је у допису, између осталог, написао: „Од Српске православне епархије Бањалучке, Бања Лука, одузето је земљиште у улици 27. јула бр. 47 у површини од 3.448 метара квадратних, која се води у к. ч. бр. 64/3 и 64/2 по старом операту, а по новом бр. 989. уписано у з. к. ул. број 1468 к. о. Прњавор. Одузимање је извршено по Рјешењу Народног одбора општине Прњавор бр. 04/3-251/62 од 26. III 1962. године, чију фотокопију достављам у прилогу. Из управо споменутог Рјешења види се да је на тој парцели одузет и Стамбени објекат, оvdје назван најамно-пословна зграда, са три подрума, сутереном и спратом – укупно 10 просторија. Како, и кад и по ком основу је све ово одузето видљиво је из приложеног Рјешења.”³⁰

Свештеник Раде Савичић обратио се Општинској управи за геодетске и имовинскоправне послове и катастар некретнина општине Прњавор 5. децембра 1994. године, поновљеним захтјевом да се одузета имовина врати Српској православној цркви. На крају захтјева написао је: „Искрено се надамо да ће садашња наша власт наћи модус да Српској православној цркви врати, односно надокнади одузете некретнине, на чему унапријед најтоплије захваљујемо.”³¹ Како је вријеме показало, представници тадашњих општинских власти нису били вољни да уваже ову молбу нити да исправе историјску неправду нанесену Манастиру и православним Украјинцима.

По благослову Епархијског управног одбора свештеник Раде Савичић обратио се Скупштини општине Прњавор поновљеном молбом да се манистириште врати правом власнику – Епархији бањалучкој. У „Поновном захтјеву”, између осталог, пише: „Под некретнинама подразумијевамо комплетне земљишне површине, према приложеној техничкој документацији, као и посто-

²⁹ АП ФРПМ, *Социјалистичка Република Босна и Херцеговина, Општинска управа за геодетске и имовинско-правне послове и катастар некретнина бр. 02-47-2/91 од 4. 3. 1991. године*

³⁰ АП ФРПМ, *Српска православна црквена општина, Општинска управа за геодетске и имовинско-правне послове и катастар некретнина Прњавор бр. 11 од 19. априла 1991. године*

³¹ АП ФРПМ, *Православна архијерејско намјесништво прњаворско, Општинска управа за геодетске и имовинско-правне послове и катастар некретнина Прњавор бр. 24 од 5. децембра 1994. године*

јеће објекте саграђене на истој, увјерени да је вриједност садашњих објеката знатно мања од нашег Манастира и пратећих објеката, порушених из ондашњих политичких разлога... Крајње је вријеме, по нашем мишљењу, да се испоштује законска могућност и ове некретнине врате у посјед Цркви, које су неопходне за опстанак и развој вјерске дјелатности на овом подручју.”³² Како је вријеме показало, игнорисањем ове молбе и обуставом повратка манастиришта Цркви оспорена је и обнова Манастира у Прњавору, али, у исто вријеме, и отворен простор за малверзације тадашњих уживалаца манастиришта. Као привремени корисник манастирског земљишта и објеката изграђених на њој – Фабрика обуће „Слога” из Прњавора покренула је процес исплате дугова продајом манастиришта!³³ На општу срамоту појединаца који су дјеловали у име „државне имовине” и „запошљавања грађана”, као и срамоту православних Срба у Прњавору, овај процес је спроведен. Свештеник Раде Савичић забиљежио је: „Суд нема упориште у закону за обуставу продаје, јер је закон о реституцији ван снаге (од Петрича).”³⁴

Оспоравање продаје манастиришта наставило се у мају 2003. године, када је надлежни свештеник Раде Савичић покушавао да убиједи директора Творнице обуће „Слога” Момира Крајишника да не распродаје црквену имовину те да се не уподобљава онима који су Манастир најприје оскрнавили, а затим срушили. У допису који је лично предао на руке Крајишнику, протојереј Савичић, између осталог, пише: „Сада, када идемо у Европу, која поштује право на имовину, односно гарантује право власништва и враћа свима, па и вјерским заједницама, њихову имовину, увјерени смо да ће и ова, напријед наведена Црквена имовина, бити враћена своме власнику, а то је Православној Цркви. Зато, на вријеме скрећемо пажњу цијењеном Наслову да не распродаје туђу /Црквену/ имовину, која је неоправдано додијељена или укњижена на њих, што ћемо кад-тад, а надам се ускоро, доказати, о чијој се имовини, односно власништву ради. Ако вам је неправедно додијељена на кориштење, али сигурно је, а јасно је то и Вама, да није додијељено грунтовно.”³⁵ Будући да продаја није ишла лако, те да се одужило вријеме да би се све „легално” могло спровести, свештеник Савичић поновио је оспоравање продаје 15. марта 2004. године, наглашавајући да управа Творнице обуће „Слога”, „свјесна правога стања о власништву, ипак жели /или покушава/ да прода споменуту Црквену имовину, која – ако већ идемо у „Европу”, по правилима те Европе мора бити враћена свом

³² АП ФРПМ, *Српска православна црквена општина, Скупштини Општине Прњавор бр. 45 од 29. 10. 1999. год.*

³³ АП ФРПМ, *Основни Суд у Прњавору, Рјешење, бр. R-192/99 од 24. 11. 1999. године*

³⁴ АП ФРПМ, *Рукопис на мањем комаду хартије*

³⁵ АП ФРПМ, *Српска православна црквена општина, Творница обуће „Слога” Прњавор бр. 14 од 15. 5. 2003. године*

власнику.”³⁶ У међувремену, незаконито и нељудски, имовина је продана Ђорђу Радићу из Брестова, Општина Добој.

Годину дана касније, 15. марта 2005. године, одржана је расправа о „утврђивању губитка права кориштења земљишта”. На расправи су учествовали: Весна Новрлић, Милена Петровић, Родољуб Јанковић, Момир Крајишник, Ратко Радић и протојереј Раде Савичић. На расправи су остале посебно упечатљиве ријечи Момира Крајишника, које се, ево након више од петнаест година, показују као потпуно неистините. Наиме, он је том приликом тврдио да се на том земљишту налазе двије фабрике за производњу обуће, те да ти објекти имају шири значај и друштвени интерес него што је то Манастир имао.³⁷ Данас се потпуно јасно закључује да продаја манастиришта није имала за циљ одрживост производње фабрике и егзистенцију запослених, већ искуључиво продају манастирске земље за личну добит појединаца. У том контексту посматрамо и изјаву заступника Ђорђа Радића „да ће Црква, кад се донесе закон о реституцији, бити обештећена без обзира на то шта се сад дешавало“.³⁸ На све ове тврдње свештеник Савичић је одговорио: „Противим се захтјеву „Слоге” АД Прњавор за утврђивање губитка права кориштења на наведеном земљишту. Тачно је да „Слога” има интересе да се утврди губитак права кориштења, али се исто тако морају узети у (и) интереси Бањалучке епархије, у чијем власништву је било ово земљиште. Не тражимо да се врши затварање фабрика које постоје на наведеном земљишту, већ тражимо да се то земљиште врати правом власнику, а након тога је могуће постићи договор између „Слоге” и Епархије бањалучке и регулисати међусобне односе.”³⁹ Истога дана одређен је Родољуб Јанковић за вјештака геодетске струке за овај предмет.⁴⁰ Од овог спора па надаље увиђа се површан и непрофесионалан приступ оних који су доносили одлуке везане за овај случај. Наиме, први пут у списима са ове расправе спомиње се „Бањалучко-банска епархија“, умјесто Бањалучко-бихаћка, као прави власник манастиришта, а касније ће и друге високе институције исти израз користити у својим рјешењима.

Републичка управа за геодетске и имовинскоправне послове, Подручна јединица у Прњавору, донијела је 4. маја 2005. године рјешење: „Утврђује се губитак права кориштења Српске православне епархије бањалучко-банске у Бањалуци на градском грађевинском земљишту означеном као: к. ч. бр. 64/2

³⁶ АП ФРПМ, *Српска православна црквена општина, Творница обуће „Слога” Прњавор бр. 11 од 15. 3. 2004. год.*

³⁷ АП ФРПМ, *Република Српска, Републичка управа за геодетске и имовинско-правне послове, подручна јединица Прњавор, бр. 36-475-16/05 од 15. 3. 2005. године, 2*

³⁸ АП ФРПМ, *Република Српска, Републичка управа за геодетске и имовинско-правне послове, подручна јединица Прњавор, бр. 36-475-16/05 од 15. 3. 2005. године, 3*

³⁹ АП ФРПМ, *Република Српска, Републичка управа за геодетске и имовинско-правне послове, подручна јединица Прњавор, бр. 36-475-16/05 од 15. 3. 2005. године, 2*

⁴⁰ АП ФРПМ, *Република Српска, Републичка управа за геодетске и имовинско-правне послове, подручна јединица Прњавор, бр. 36-475-16/05 од 15. 3. 2005. године. Закључак*

двориште у Улици 27. јули у површини од 1210 метара квадратних, уписано у зк. ул. бр. 1468 к. о. Прњавор / нови бр. дио 989, уписан у ПЛ бр. 3761, исте к. о. / без накнаде.”⁴¹ Иако је била позната историја скрнављења, секуларизације, рушења и отуђења Манастира без права жалбе, у образложењу оваквог *Рјешења* Весна Новарлић, дипломирани правник, и Аида Рајачић, потписале су: „С обзиром да је у току поступка утврђено да се замљиште које је предмет поступка дуже од десет година не налази у посједу Српске православне епархије бањалучке, а и њихов представник у својој изјави датој на записник наводи да им је то земљиште фактички одузето послије Другог свјетског рата, те да није навео да су подносили тужбу или какав други правни акт да им се земљиште врати у посјед; те да се извршеном провјером у евиденцији ове Подручне јединице, односно у архиви општине Прњавор није могло утврдити да је наведено земљиште преузето од Српске православне Епархије бањалучке и да им је за то земљиште плаћена надокнада, а очигледно је да Епархија то земљиште не држи у посједу од доношења рјешења Народног одбора општине Прњавор бр. 04/3-251/62 од 26. 03. 1962. године којим је извршена национализација најамно-пословне зграде на спрат и земљишта на којем се та зграда налази означено као к. ч. бр.64/3, уписано у зк. ул. бр. 1468 к. о. Прњавор, када је физички одузето и земљиште које је предмет овога поступка, а накнадно је национализована зграда срушена и изграђени други објекти које су користили различита правна лица, а од 1981. године је у посједу Фабрике обуће „Слога” Прњавор, у чију корист је накнадно одређена укњижба права кориштења, тј. трајног права кориштења рјешењем СО-е Прњавор бр. 08-475-07/98 од 24. 09. 1999. године и допунским рјешењем истог органа бр. 01-013-155/04 од 21. 10. 2004. године одлучено је као у диспозитиву овог рјешења, а полазећи од одредби члана 26. став 1 и 2 Закона о грађевинском земљишту.”⁴²

Поражени оваквим рјешењем, чланови Епархијског управног одбора Епархије бањалучке овластили су протојереја Раду Савичића да се званично жали на донесене закључке. Уз детаљно образложење жалба је упућена из следећих разлога: „Због погрешно и непотпуно утврђеног чињеничног стања, због погрешне примјене правила управног поиступка и због повреде материјалног прописа.”⁴³ Доказујући оно што је свима било очигледно, чланови Епархијског управног одбора нагласили су да у доношењу претходне одлуке нису узете у обзир историјске, друштвене и правне чињенице, већ искључиво економски

⁴¹ АП ФРПМ, *Република Српска, Републичка управа за геодетске и имовинско-правне послове, подручна јединица Прњавор, бр. 36-475-16/05 од 4. 5. 2005. године, 1*

⁴² АП ФРПМ, *Република Српска, Републичка управа за геодетске и имовинско-правне послове, подручна јединица Прњавор, бр. 36-475-16/05 од 4. 5. 2005. године, 3*

⁴³ АП ФРПМ, *Епархијски управни одбор заступан по пуномоћнику протојереју Ради Савичићу, Републичка управа за геодетске и имовинско-правне послове Бањалука, бр. 25 од 20. 5. 2005. године, 1*

мотиви.⁴⁴ Одговор је улиједио 27. јуна 2005. године, којим се „поништава рјешење Републичке управе за геодетске и имовинско-правне послове, подручне јединице Прњавор, број: 36-475-16/05 од 04.05. 2005. године и предмет се враћа првостепеном органу на поновни поступак и одлучивање.”⁴⁵

Нова расправа, која је по унапријед спремљеном сценарију спремила терен за поновно рјешење о одузимању манастиришта од Српске православне цркве, одржана је 7. децембра 2005. године. На расправи су учествовали: Весна Новарлић, Милена Петровић, Родољуб Јанковић, Момир Крајишник, протојереј Раде Савичић и адвокат из Бањалуке Миљкан Пуцар у име Ђорђе Радића. На овој расправи поново су биле упечатљиве ријечи Момира Крајишника, који је потенцирао на материјалној добити за грађане Прњавора, јер ће се у тој фабрици запослити 200 радника!⁴⁶ Адвокат Миљкан Пуцар је нагласио да је Црква изгубила право коришћења имовине те да се рјешење треба донијети идентично оном у првом поступку.⁴⁷ Протојереј Раде Савичић се није сложио са претходним тврдњама напомињући да је земља о којој се расправља црквена, тј. да је на њој био Манастир, „који је одузет од Цркве, а за то није плаћена никаква накнада, нити су дате друге некретнине као замјена за одузете некретнине.”⁴⁸ Очекивано, Републичка управа за геодетске и имовинскоправне послове, Подручна јединица у Прњавору, донијела је 9. децембра 2005. године рјешење којим се „утврђује губитак права кориштења Српске православне епархије Бањалучко-банске у Бањалуци на градском грађевинском земљишту означеном као...”⁴⁹ У законском року поднесена је жалба на ово рјешење Републичкој управи за геодетске и имовинскоправне послове у Бањалуци 29. децембра 2005. године. Као одговор на ову жалбу, 7. марта 2006. године донесено је ново Рјешење: „1. Поништава се рјешење Републичке управе за геодетске и имовинско-правне послове, Подручне јединице Прњавор број: 36-475-16/05 од 9. 12. 2005. године. 2. Одбацује се захтјев Фабрике обуће „Слога” АД Прњавор за утврђивање губитка права коришћења земљишта.”⁵⁰

⁴⁴ АП ФРПМ, *Епархијски управни одбор заступан по пуномоћнику протојереју Ради Савичићу, Републичка управа за геодетске и имовинско-правне послове Бањалука, бр. 25 од 20. 5. 2005. године, 2*

⁴⁵ АП ФРПМ, *Република Српска, Републичка управа за геодетске и имовинско-правне послове Бањалука, бр. 04-475-85/05 од 27. 6. 2005. године, 1*

⁴⁶ АП ФРПМ, *Република Српска, Републичка управа за геодетске и имовинско-правне послове, подручна јединица Прњавор, Записник бр.36-475/105 од 7. 10. 2005. године, 2*

⁴⁷ АП ФРПМ, *Република Српска, Републичка управа за геодетске и имовинско-правне послове, подручна јединица Прњавор, Записник бр.36-475/105 од 7. 10. 2005. године, 3*

⁴⁸ АП ФРПМ, *Република Српска, Републичка управа за геодетске и имовинско-правне послове, подручна јединица Прњавор, Записник бр.36-475/105 од 7. 10. 2005. године, 3*

⁴⁹ АП ФРПМ, *Република Српска, Републичка управа за геодетске и имовинско-правне послове, подручна јединица Прњавор, Рјешење бр. 36-475/16/05. од 9. 12. 2005. године, 1*

⁵⁰ АП ФРПМ, *Република Српска, Републичка управа за геодетске и имовинско-правне послове, Бањалука, Рјешење, бр. 04-475-10/2006 од 7. 3. 2006. године, 1*

Фабрика обуће „Слога” из Прњавора и Ђорђе (или Ђорђо) Радић из Добоја тужили су 20. априла 2006. године преко адвоката Миљкана Пуцара Републичку управу за геодетске и имовинскоправне послове из Бањалуке. Тужбом је тражено да се горенаведена рјешења Републичке геодетске управе из Бањалуке пониште. Окружни суд у Бањалуци је ову тужбу доставио Епархији бањалучкој као заинтересованом лицу тражећи одговор.⁵¹ У име Епархијског управног одбора одговор је саставио и Суду доставио протојереј Раде Савичић, категорично тврдећи да Црква остаје при свим раније изреченим ставовима, нагласивши: „Очекујемо Закон о реституцији, да се врате Цркви раније одузете некретнине и не пристајемо да се до сада неодузето власништво, сад отима, односно одузима.”⁵² Одлуком Окружног суда у Бањалуци донесена је пресуда којом се тужба одбија као неоснована. Образложење на овакву пресуду написано је на пет страница, а потписала га је предсједница Вијећа Едина Чупељић.⁵³

Послије ове пресуде, 1. марта 2007. године, Ђорђе Радић је упутио „учтив” приједлог Епархији бањалучкој по којем Црква треба да „истински сагледа проблем” и са „добром вољом” да се одрекне манастиришта у његову корист. Приједлог би, према „његовом” мишљењу, требало да се формулише овако: „Сагласни смо да се изврши укњижба Радић Вида Ђорђа из Брестова на к. ч. бр. 64/2 уписане у з. к. ул. бр. 1468 умјесто Српско-православне Епархије бањалучке. Српско-православна Епархија задржава право да тражи поврат или реалну надокнаду за земљиште к. ч. бр. 64/2 као к. ч. бр. 64/3 који су јој одузети, а гдје се некада налазио Манастир, који је срушен.”⁵⁴ У напомени на истом листу протојереј Раде Савичић записао је: „Ово је приједлог Ненада Крајишника, који није нити може бити прихваћен.”⁵⁵

Посљедњу понуду Фабрике обуће „Слога” и Ђорђа Радића из Брестова да се манастириште уступи њима, а у замјену да се Цркви купи земља на Маџином Брду 1.500–2.000 метара квадратних, имамо у 2007. години. Протојереј Раде Савичић обавијестио је Епархијски управни одбор о овој понуди закључујући: „Лично сматрам да та локација одговара нашим потребама (плану), па Вас молим да што прије дођете како би исту видјели и одлучили да ли ћете прихватити наведену понуду или не, како би ови људи знали шта ће даље чинити.”⁵⁶

⁵¹ АП ФРПМ, *Окружни суд у Бањој Луци, Српска Православна црквена Епархија Бањалука бр. 011-0-U-06-000 397 од 27. 10. 2006. године*

⁵² АП ФРПМ, *Епархијски управни одбор Епархије бањалучке Бањалука, заступане по пуномоћнику протојереју Ради Савичићу, Прњавор, Окружни Суд у Бањалуци, Одговор на тужбу у Управном спору бр. 65/06 од 17. 11. 2006. године*

⁵³ АП ФРПМ, *Окружни Суд у Бањој Луци, Пресуда. бр. 011-0-U-06-000 397 од 21. 12. 2006. године*

⁵⁴ АП ФРПМ, *Српско-православна Епархија бањалучка, молба за укњижбу, 1*

⁵⁵ АП ФРПМ, *Српско-православна Епархија бањалучка, молба за укњижбу, 2*

⁵⁶ АП ФРПМ, *Српска православна црквена општина Прњавор, Епархијском управном одбору Бања Лука, бр. 72 од 1. 12. 2007. године*

Епископ бањалучки Јефрем 10. децембра 2007. године прегледао је понуђено земљиште, те одлучио да се рјешење овог питања разријешу у будућности.

Закључак

Манастир Покрова Пресвете Богородице у Прњавору постојао је као општежителна обитељ веома кратко вријеме, од 1938. до 1941. године, али је био и остао аутентичан и један од најзнаменитијих манастира Епархије бањалучке. Овај манастир имао је молитвену, мисионарску и харитативну дјелатност. Сестре монахиње, вршећи дневно молитвено правило, радиле су као сестре болничарке у Бановинској болници у Прњавору, а бринуле су и о дјечијем сиротишту, које је било у њиховом Манастиру. Усташе су 1941. године оскрнавиле Манастир и од тада је ова обитељ престала да постоји. Објекти су национализовани, а касније срушени. Протјеране монахиње сабрале су се око протосинђела Василија Стриљчека у Манастиру Гомионици 1949. године, гдје су успоставиле општежиће, које до данашњег дана умногome постоји по њиховом правилу. Борба Цркве за повратак одузетог манастиришта траје до данашњег дана.